

УДК [332.834.4:347.427]:061.1ЄС

Т. А. Говорушко,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій, м. Київ
В. М. Стецюк,
к.е.н., доцент, голова правління ПАТ "СК "Скайд"
І. І. Яценко,
студентка, Національний університет харчових технологій, м. Київ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ДИРЕКТИВИ ЄС SOLVENCY II

T. Govorushko,
doctor of economic sciences, professor, a head of Department of Finance, National university of food technologies
V. Stetsyuk,
candidate of Economic Science, associate professor, chairman of JSC "IC" Skaid "
I. Yatsenko,
student, National university of food technologies

PROBLEM QUESTIONS OF REALIZATION IN UKRAINE DIRECTIVE OF EU SOLVENCY II

У статті досліджено сутність Директиви Solvency II. Проаналізовано її переваги та недоліки для вітчизняних страхових компаній. Здійснено порівняння чинних вимог до платоспроможності страхових компаній з вимогами директиви. Виявлено проблемні питання імплементації в правове поле страхової діяльності в Україні Директиви ЄС Solvency II та розроблено рекомендації щодо їх вирішення.

The essence of Directive Solvency II is investigated in the article. Its advantages and defects for domestic insurance companies are analysed. The comparison of operating requirements to solvency of insurance companies with the requirements of directive is carried out. The problem questions of implementation of the Directive of EU Solvency II in the legal field of insurance activity in Ukraine are reduced and the recommendations in relation to their decision are worked out.

Ключові слова: страховий ринок, платоспроможність страховика, страхові премії, страхові резерви, страхові ризики, ЄС, директива.

Key words: insurance market, insurer solvency, insurance premiums, insurance funds, insurance risks, the EU, directive.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах стратегічною метою у зовнішній політиці України є членство в Європейському Союзі. Вона має бути досягнута шляхом забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний і правовий простір. Ключову роль відіграє гармонізація законодавства України із законодавством Європейського Союзу, що регулює господарську діяльність усіх суб'єктів. Страхові компанії не є винятком у цьому процесі. Директива Solvency II актуальна для страховиків ЄС і спрямована на забезпечення їх платоспромож-

ності. Вітчизняне страхове поки що законодавство враховує вимоги Директиви Solvency I. Таким чином, виникає потреба у зміні умов забезпечення платоспроможності вітчизняних страховиків на такі, що відповідають стандартам ЄС.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Для страхових компаній як суб'єктів страхового ринку однією із найважливіших економічних характеристик є платоспроможність. На думку Олійника І.А. [4], специфічна роль,

Рис. 1. Компоненти Solvency II

яку відіграють страхові компанії у ринковій економіці, перетворює проблему забезпечення платоспроможності страховиків на об'єкт особливого контролю з боку держави.

Теоретичні основи сутності та значення платоспроможності, а також державного нагляду за її забезпеченням висвітлюють у своїх працях українські вчені: Базилевич В.Д., Василік О.Д., Гаманкова О.О., Грушко В.Д., Залетов О.М., Заруба О.Д., Клапків М.С., Ротова Т.А., Осадець С.С., Шірінян А.В., Шумелда Я., а також зарубіжні вчені — Алтинікова І., Коломін Є.В., Рейтман А.І., Софронов М., Сухов В., Ю. Блейд, Р. Кілн та інші. Проте в умовах активізації євроінтеграційних процесів особливої актуальності набувають дискусійні питання щодо гармонізації інтересів усіх суб'єктів страхового ринку у контексті зміни вимог до платоспроможності страхових компаній.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження сутності і значення Директиви Solvency II для забезпечення платоспроможності українських страхових компаній. Важливо також виявити проблемні Solvency II та розробити рекомендації щодо їх вирішення в стислі терміни. Для цього необхідно вирішити ряд завдань:

- з'ясувати сутність директиви та її компоненти;
- дослідити чинні умови платоспроможності страховиків та провести компаративний аналіз з вимогами Solvency II;
- розробити пропозиції, реалізація яких дозволить українським страховим компаніям досягти стандартів європейської платоспроможності.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Solvency II — це Директива Європейського Союзу, що була прийнята Європейським Парламентом 22 квітня 2009 року та направлена до Ради Міністрів ЄС 5 травня 2009 року. Дата імплементації Solvency II — це фундаментальний перегляд режиму достатності капіталу в га-

лузі страхування Європейського Союзу. Основною метою є створення загальноєвропейських вимог до капіталу та стандартів управління ризиками, які будуть застосовуватись замість вимог Solvency I. Під дію Solvency II підпадають усі страхові та перестрахові компанії з валовим доходом страховика більшим ніж 5 мільйонів євро або технічними резервами більшими ніж 25 мільйонів євро. У Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг стверджують, що встановлення більш жорстких вимог достатності капіталу та ризик-менеджменту сприятиме зменшенню ризиків неплатоспроможності страховика, збитків споживача та дестабілізації ринку [3].

Директива Solvency II передбачає виділення трьох структурних блоків показників, що підлягають вивченню в рамках контролю діяльності страхових компаній з метою забезпечення їх платоспроможності.

Пацурія Н.Б. [5] наголошує, що вимоги до платоспроможності є більш складними, ніж це представлено в рамках Solvency I. Чинні вимоги сконцентровано на зобов'язаннях страхової компанії. Вимоги Solvency II зосереджено також на активах страховиків. Останні обов'язані враховувати ринковий ризик (ризик зниження вартості інвестованих активів страховиків), кредитний ризик (ризик неплатоспроможності третьої особи) та операційний ризик (системний ризик).

Розглянемо більш детально компоненти Solvency II (рис. 1).

Дослідження компонента I показало, що для страхових компаній є обов'язковою наявність достатніх фінансових ресурсів. Вони кількісно охоплюють власний капітал, технічні резерви та розрахунок вимог до капіталу в контексті визначення фактичної та нормативної маржі платоспроможності. Фактична маржа платоспроможності (SCR) — це ключова вимога до платоспроможності, яка ґрунтується на оцінці ризиків. Для оцінки нормативної маржі платоспроможності Solvency II встановлює стандартну європейську формулу та внутрішню модель, яка самостійно розроблена компанією.

Наступною складовою Solvency II є наявність адекватної системи управління та перегляд процесу нагляду. Тобто передбачає ефективну систему ризик-менеджменту та перспективне виявлення ризиків за допомогою власної оцінки ризиків та платоспроможності, здійснення нагляду за страховими та перестраховими компаніями щодо дотримання вимог Директиви ЄС та виявлення організаційних або фінансових слабких місць, які несуть збільшення рівня ризику для страхувальників.

Третя складова Solvency II містить вимоги до звітності та системи розкриття інформації. Директива вимагає від страхових компаній збільшити обсяг публічної інформації, якою могло б користуватися широке коло споживачів. Не виникає сумнівів, що ця вимога підвищить рівень дисципліни страхових компаній та рівень відповідальності перед споживачами страхових послуг.

Solvency II пропонує принципово нову концепцію регулювання діяльності страхових організацій, засновану на принципах пруденційного нагляду та обліку ризиків, з якими стикається фінансова установа в процесі своєї діяльності.

Ще раз підкреслимо, що підхід до оцінки платоспроможності страхових організацій, передбачений Директивою 2009/138/ЄС, має суттєві відмінності від існуючих нині вимог в Україні. Варто виділити вузьку спрямованість останніх при розрахунку нормативів платоспроможності у зв'язку з урахуванням лише показників премій і виплат, як єдиних, що відображають ризики страхових компаній. На думку Пацурії Н.Б., неефективність даного підходу було доведено на практиці того ж Європейського Союзу, коли з 85 страхових компаній, які перебували під контролем регулятивних органів, через невідповідність капіталу вимогам Solvency I 20 збанкрутувало [5].

На цей час нагляд за страховою діяльністю здійснюється за кількісними параметрами. Законом України "Про страхування" встановлено, що розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування, іншими, ніж страхування життя, повинен бути не менше 1 млн євро, а страховика, який займається страхуванням життя — не менше 1,5 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України. Також передбачено наявність гарантійного фонду в розмірі не меншому ніж 15 % статутного фонду, або не меншому ніж 5% від чистого прибутку страхової компанії. Обсяг страхових резервів повинен бути достатнім для забезпечення зобов'язань страхової компанії [6];

У той же час, відповідно до директиви Solvency II, розмір статутного капіталу пови-

нен бути не меншим ніж 2 млн євро для страхових компаній, які не займаються страхуванням життя і 3 млн євро — для страхових компаній, сфери страхування життя, включаючи підконтрольні страхові організації [3].

Порівнявши вимоги ЄС та вимоги законодавства України до страхових компаній стає зрозуміло, що при запровадженні Solvency II виникає багато проблем. По-перше, з'являються кількісні (законодавчі) проблеми, які полягають у недостатньому обсязі статутного капіталу вітчизняних страхових компаній відповідно до вимог директиви.

По-друге, з'являються якісні проблеми, серед яких ментальні, проблеми кадрів та ліквідності страховика.

Зупинимось більш детально на ментальних проблемах. Їх сутність полягає в створенні прозорої організаційної структури, проведенні ефективного ризик-менеджменту та розкритті публічної інформації. Також передбачається процесне управління компанією, тобто використання ідентифікації, моніторингу та вдосконалення бізнес-процесів всередині компанії.

Кадрова проблема полягає в недостатній кількості андеррайтерів та актуаріїв [8].

Ачкасова С.А. [1] вважає, що впровадження Solvency II забезпечує можливість вдосконалення вимог до платоспроможності страховиків шляхом:

- 1) запровадження системи, яка базується на обліку факторів ризику;
- 2) використання інтегрованого підходу до формування страхових резервів і вимог до капіталу;
- 3) впровадження всеосяжної системи ризик-менеджменту;
- 4) використання внутрішніх моделей управління капіталом страховика;
- 5) мінімізації впливу ризиків шляхом їх диверсифікації.

Такий підхід до регулювання діяльності страхових організацій несе в собі ряд переваг для українського страхового ринку. Зокрема, у зв'язку з мінімізацією ймовірності виникнення банкрутства серед страхових компаній зростає рівень довіри до них з боку страхувальників і застрахованих осіб. У той же час, забезпечення умов для більш ефективного розміщення капіталу страхових організацій в економіці буде сприяти зниженню вартості страхових продуктів і, як наслідок, підвищенню їх привабливості для споживачів. Такі умови будуть сприяти розвитку конкуренції, прозорості ринку та поліпшення якості страхових послуг.

Однак впровадження Solvency II з метою вирішення проблем платоспроможності страхового ринку призведе до виникнення ряду інших труднощів.

По-перше, ймовірно, що з впровадженням пруденційних нормативів зросте величина вимог до розміру власного капіталу. Це суттєво вплине на окремі страхові компанії з невеликим рівнем капіталізації та з обмеженим доступом до джерел фінансових ресурсів. Що може спричинити за собою деяке скорочення числа функціонуючих страхових компаній на українському ринку.

По-друге, розрахунок нових нормативів платоспроможності зажадав переходу страхових компаній на Міжнародні Стандарти Фінансової Звітності (МСФЗ). Труднощі складання форм звітності відповідно до МСФЗ полягли в дефіциті фахівців з впровадження МСФЗ, а також в неузгодженості вітчизняних законодавчих норм.

По-третє, при впровадженні Solvency II виникає необхідність присутності професійних актуаріїв, основне завдання яких проводити моделювання ризиків. Не важко помітити, що недоліки викликані проблемами всередині країни (недосконалістю української законодавчої бази, нерозвиненим ринком праці, недосконалістю системи регулювання страхового ринку), які потребують вирішення, а не в їх приховуванні.

Відповідно до Розпорядження КМУ від 10.10.2012 [2], адаптація національного законодавства до стандартів Solvency II сприятиме вдосконаленню системи управління страховою компанією, підвищенню рівня довіри населення до ринку страхових послуг, розвитку конкуренції всередині ринку. Що в сукупності спричинить прискорення темпів росту і розвитку страхового ринку України.

Попри очікувані труднощі, більшість фахівців наголошують на позитивні наслідки запровадження Solvency II. Новий режим буде прагнути до диференціації капіталу, необхідного для страховиків, які несуть вищі ризики та капіталу, потрібного для інших страховиків, які охоплюють менші ризики. Проте дана Директива розглядає не лише страхування ризиків підприємства, але більшою мірою націлена на всі ризики, що впливають на бізнес, включаючи ринковий ризик, ризик контрагента та операційний ризик, а також менш відчутні ризики, такі як стратегічний і репутаційний ризик. Проте велика кількість європейських страховиків зазначають про неготовність страхового ринку Європи для запровадження Solvency II

навіть у в 2013 році. 11 % страхових компаній Євросоюзу стверджують, що вони розглядають навіть питання про переведення свого бізнесу за межі цього об'єднання [7].

Визнання вигод від диверсифікації ризиків за рахунок використання внутрішніх моделей, що передбачені Solvency II, може захопити великі страхові компанії до значного зростання за рахунок використання ефекту масштабу. Зазначена консолідація дозволить їм розподілити свої постійні витрати відповідно до більшої бази, і, таким чином, скоротити середні витрати. Це сприятиме збільшенню прибутковості, рентабельності. Забезпечить стабільне функціонування страхових компаній, а отже і позитивно вплине на фінансову безпеку страхового ринку в цілому.

Впровадження Solvency II у короткостроковій та середньостроковій перспективі обумовить виникнення об'єктивної необхідності для оптимізації структури капіталу страхових компаній. Даний процес можливий за рахунок нарощення таких інноваційних інструментів, як гібридний капітал (hybrid capital), субординований борг та сек'юритизація, що розглянуті у праці Хаб'юка О. [8]. Випуск субординованого боргу, як і гібридного капіталу, характеризується отриманням ряду переваг для оптимізації структури капіталу як ключового джерела фінансування діяльності страхової компанії.

Відповідно до Solvency II, існує два основних способи визначення вимог до капіталу страховика (Solvency Capital Requirement (SCR)). По-перше, страховики можуть розраховувати SCR, використовуючи свої власні внутрішні моделі, за умови, що ці моделі були схвалені регулятором. Другий спосіб визначення SCR полягає у використанні стандартної моделі. Крім цих двох можливостей для визначення SCR, страховики можуть використовувати метод, який складається із стандартної моделі та власної розробки певних компонентів. Стандартна формула простіша і, можливо, є менш дорогою при реалізації, але може знадобитися додатковий час для управління ризиками. Її реалізація потребує менше часу, менше роботи, менше досвіду і менше інвестицій. Внутрішні моделі є більш складними і вимагають більших попередніх інвестицій, але й сприяють проведенню правильної оцінки ризику для всього бізнесу страхової компанії. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [3] вважає, що однією з перешкод для страховиків, які запроваджують внутрішні моделі може бути технологічна складність. Внутрішня модель, за

своєю сутністю, є величезною моделлю Монте-Карло, яка вимагає точного управління даними та обробки десятків тисяч сценаріїв.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Підсумовуючи, варто підкреслити, що впровадження Solvency II та відповідність вимогам даного міжнародного документу сприятиме удосконаленню системи управління страховою компанією та підвищенню ефективності менеджменту. Проте страховий ринок України очікують невеликі випробування після імплементації Директиви Solvency II. Але Україна прагне розвиватись у західноєвропейському руслі з перспективою вступу до ЄС. Тому на ринку страхових послуг потрібно запроваджувати та виконувати європейські вимоги до платоспроможності.

Solvency II — це не тільки директива, правила та обмеження. Це програма, що має на меті впровадити якісно нові елементи до діяльності страховика. І саме в умовах фінансової кризи використання нових вимог дасть змогу учасникам страхового ринку зробити свою діяльність більш безпечною та вигідною.

Література:

1. Ачкасова С.А. Антикризисное управление діяльністю страхової компанії / С.А. Ачкасова, О.Е. Максимов // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2012. — № 38. — С. 337—343.

2. Деякі питання проведення інституційної реформи у сфері виконання майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Розпорядження КМУ від 10.10.2012 № 767-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/767-2012-%D1%80>

3. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>

4. Олійник І.А. Платоспроможність страхової компанії: сутність та значення / І.А. Олійник // Вісник ХНУ. Ек. науки. — 2008. — № 4, Т. 3. — С. 18—21.

5. Пацурія Н.Б. Правове регулювання страхування та роздрібних фінансових послуг в Європейському Союзі та в Україні: порівняльно-правових аналіз / Н.Б. Пацурія, О.А. Белова, Ю.В. Безручко. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 196 с.

6. Про внесення змін до Закону України "Про страхування" [Електронний ресурс]: закон України [прийнято Верховною Радою 4

жовтня 2001 року № 2745-III]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2745-14>

7. Роль міжнародного регулювання у забезпеченні фінансової безпеки страхового ринку / А.О. Єпіфанов, О.М. Деркач // Вісник ЖДТУ. — 2011. — № 4. — С. 337—339.

8. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету: Монографія. — Івано-Франківськ: ОІППО; Снятин: ПрутПринт, 2008. — С. 210—215.

References:

1. Achkasova, S.A. (2012), "Crisis management of the insurance company", *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 38, pp. 337—343.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of institutional reforms in the implementation of the future Association Agreement between Ukraine and the European Union:", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/767-2012-%D1%80> (Accessed 15 October 2013).

3. Natsional'na komisiia, scho zdiysniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh (2013), available at: <http://www.dfp.gov.ua> (Accessed 19 October 2013).

4. Olijnyk, I.A. (2008) "The solvency of the insurance company: the nature and significance", *Visnyk KhNU. Ek. Nauky*, vol. 4, pp. 18—21;

5. Patsuriia, N.B., Bielova, O.A. and Bezruchko, Yu.V. (2007), *Pravove rehuliuвання strakhuvannia ta rozdrіbnykh finansovykh posluh v Yevropejs'komu Soiuzi ta v Ukraini: porivnial'no-pravovykh analiz* [Legal regulation of insurance and retail financial services in the European Union and Ukraine: a comparative legal analysis], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On Amending the Law of Ukraine "On Insurance"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2745-14> (Accessed 17 October 2013).

7. Yepifanov, A.O. and Derkach O.M. (1993), "The role of international regulation to ensure the financial security of the insurance market", *Visnyk ZhDTU*, vol. 4, pp. 337—339.

8. Khab'iuk, O. (2008), *Bankivs'ke rehuliuвання ta nahliad cherez pryzmu rekomendatsij Bazel's'koho komitetu* [Banking regulation and supervision in the light of the recommendations of the Basel Committee], *PrutPrynt*, Kyiv, Ukraine. *Стаття надійшла до редакції 02.12.2013 р.*